

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Махно Наталі Олегівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

«Система банківського нагляду в Україні: особливості розвитку та сучасний стан»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента (ки) 4 курсу Н. О. Махно

групи БС-71а

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело Н. О. Махно

Керівник к. е. н., доцент Л. Ю. Сисоєва

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему «СИСТЕМА БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ:
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН»

студентки Махно Наталі Олегівни

Актуальність теми кваліфікаційної роботи: банківська система займає центральне місце у економічній сфері держави. Від стабільної та надійної банківської системи залежить збалансованість усієї економіки країни. Важливо створити ефективний банківський нагляд під час якого можливо своєчасно виявити потенційні проблеми, які сприятимуть ризиковій діяльності.

Мета кваліфікаційної роботи: полягає в систематизації науково-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу банківського нагляду в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження: система банківського нагляду та регулювання.

Предмет дослідження: організація процесу банківського нагляду.

Основний результат роботи: аналіз правової інфраструктури банківського регулювання та нагляду, дослідження організації системи банківського регулювання та нагляду, аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен банк Аваль», визначення проблемних аспектів в процесі здійснення банківського нагляду, обґрунтування пропозицій щодо удосконалення шляхів сучасного банківського нагляду в Україні.

Ключові слова: банківський нагляд, банківське регулювання, інспекційні перевіри, безвізний банківський нагляд.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 35 сторінках, з яких список використаної ліфтератури із 51 найменувань. Робота містить 14 таблиць, 10 рисунків, а також 8 додатків.

Рік захисту роботи – 2021 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

д.е.н., професор

_____ Л.Л. Гриценко

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

студенту 4 курсу групи БС-71а

Махно Наталі Олегівни

1. Тема роботи: «Система банківського нагляду в Україні: особливості розвитку та сучасний стан» затверджена наказом по СумДУ № __ від «__» _____ 20__ року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 20__ року.
3. Мета полягає в систематизації науково-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу банківського нагляду в сучасних умовах.
4. Об'єкт дослідження: система банківського нагляду та регулювання.
5. Предмет дослідження: організація процесу банківського нагляду.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах нормативно-правової бази України, звітності банку та статистики НБУ.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ п/п	Назва розділу	Термін подання
1	Теоретичні засади банківського нагляду в Україні	20.05.2021
2	Практичні аспекти проведення банківського нагляду в Україні	31.05.2021

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи бакалавра:

У розділі 1 дослідити сутність та організацію банківського регулювання та банківського нагляду. Згідно законам України та нормативно-правової бази розглянути форми здійснення банківського нагляду України.

У розділі 2 за даними фінансової звітності проаналізувати фінансовий стан АТ «Райффайзен Банк Аваль» за останні п'ять років та порівняти наші результати з рейтингами банків Міністерства фінансів України та Національного банку України. Дослідити проблемні аспекти банківського нагляду та запропонувати шляхи їх вирішення.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			
4			

9. Дата видачі завдання: «__» _____ 20__ року

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Л. Ю. Сисоєва

Завдання до виконання одержала _____ Н. О. Махно

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	5
ВСТУП	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ	8
1.1 Організація системи банківського регулювання і нагляду в Україні.....	8
1.2 Форми здійснення банківського нагляду в Україні.....	14
2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ.....	22
2.1 Аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр.....	22
2.2 Сучасний стан банківського нагляду: недоліки наглядових процедур та напрями їх мінімізації.....	30
ВИСНОВОК.....	38
ДЖЕРЕЛА ПОСИЛАННЯ	41
ДОДАТОК А.....	48
ДОДАТОК Б	50
ДОДАТОК В.....	51
ДОДАТОК Г	52
ДОДАТОК Ґ.....	53
ДОДАТОК Д.....	54
ДОДАТОК Е	55
ДОДАТОК Є.....	56

ВСТУП

В сучасних кризових умовах, викликаних пандеміями, як в Україні, так і в світі, особливо відчутними є економічні заходи, в тому числі і політика Центрального банку, щодо подолання і запобігання регресії і стагнації як в економіці, так і в банківському секторі.

В умовах економічного спаду ризиковість діяльності банків суттєво підвищується.

З кожним днем питання щодо формування надійної, стабільної та ефективної банківської системи набуває актуальності як в теоретичному так і в практичному плані.

Зростаюча неспроможність банків здійснювати платежі, надавати довгострокові кредити для розвитку реального капіталу, негативно позначалися на платоспроможності підприємств і спровокувала подальший спад виробництва.

Стан банківської системи напряму залежить від фінансового стану кожного окремого банку.

Саме тому, в теперішній час є актуальним завданням в більш детальному вивченні та пошуку напрямків підвищення ефективності банківського нагляду за банками з боку держави.

Результативність банківського нагляду, який спрямований на досягнення фінансової стабільності, буде визначатися належним чином за необхідних для цього умов.

На нашу думку, головним в даному процесі є своєчасність виявлення не стільки вже існуючих, скільки потенційних проблем і ризиків в діяльності банку. Для того щоб своєчасно відреагувати та запобігти більш великим збиткам та більш жорстким заходам вирішення даних проблем та ризиків.

Банківський нагляд в Україні проводиться в формі безвиїзного моніторингу і інспекційних перевірок, але ми вважаємо, що саме безвиїзний

банківський нагляд може створити ефективну систему своєчасного виявлення можливих проблем в банку та оперативного відреагування на них.

Основна мета роботи полягає в систематизації науково-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу банківського нагляду в сучасних умовах.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішення ряду взаємопов'язаних завдань:

- визначити правову інфраструктуру банківського регулювання та нагляду;
- дослідити організацію системи банківського регулювання та нагляду;
- проаналізувати фінансовий стан АТ «Райффайзен банк Аваль»;
- визначити проблемні аспекти в процесі здійснення банківського нагляду;
- обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення шляхів сучасного банківського нагляду в Україні.

Об'єктом кваліфікаційної роботи бакалавра є система банківського нагляду та регулювання.

Предметом дослідження є організація процесу банківського нагляду в Україні.

У процесі написання роботи застосовувалися такі методи, як теоретичне узагальнення, систематизація, порівняння, методи графічного та табличного відображення даних.

Теоретико-інформаційну базу дослідження становлять нормативні та законодавчі акти, що регулюють діяльність банків України, монографії вітчизняних та зарубіжних науковців, офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль», фінансова та статистична звітність банків, статистичні матеріали Національного банку України

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

1.1 Організація системи банківського регулювання і нагляду в Україні

На нашу думку, становлення економіки та ринкових відносин держави має ланцюговий характер. Усі структурні елементи тісно пов'язані між собою та ефективність діяльності даного механізму залежить від згуртованої роботи кожної одиниці.

Банківська діяльність займає провідну позицію у розвитку фінансово-кредитної системи та економіки в цілому. Саме тому, банківська діяльність є базисом для формування стійкої системи, яку ми представляємо у вигляді ланцюга.

Банківська система України постійно перебуває під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього характеру. Ризики, які супроводжують банківську діяльність, негативно впливають на функціонування окремих установ, а також загрожують інтересам вкладників, кредиторів та акціонерів. Як відомо, несвоєчасне попередження та не проведення аналізу існуючих проблем, з якими стикаються банки, засновують процес дисбалансу на фінансовому ринку країни в цілому. За даним процесом створюється ланцюгова реакція, розхитуючи довіру населення до всієї банківської системи. Саме тому, центральний банк покликаний забезпечити ефективне регулювання та нагляд за діяльністю всіх банківських установ [23], [24].

Систематизація наукових підходів до визначення понять «банківське регулювання», «банківський нагляд» у додатку А дозволили зробити узагальнюючий висновок.

Проаналізувавши додаток А, ми можемо надати узагальнююче визначення банківського регулювання як процесу створення певної правової бази, яка є підґрунтям для здійснення Національним банком України банківського нагляду, а саме чинні закони України, нормативно-правові акти та положення.

На наш погляд, банківське регулювання є більш ширшим поняттям ніж банківський нагляд.

Згідно зі статтею 66 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» можемо зазначити, що існує дві форми регулювання банківської діяльності та розглянути їх на рисунку 1.1

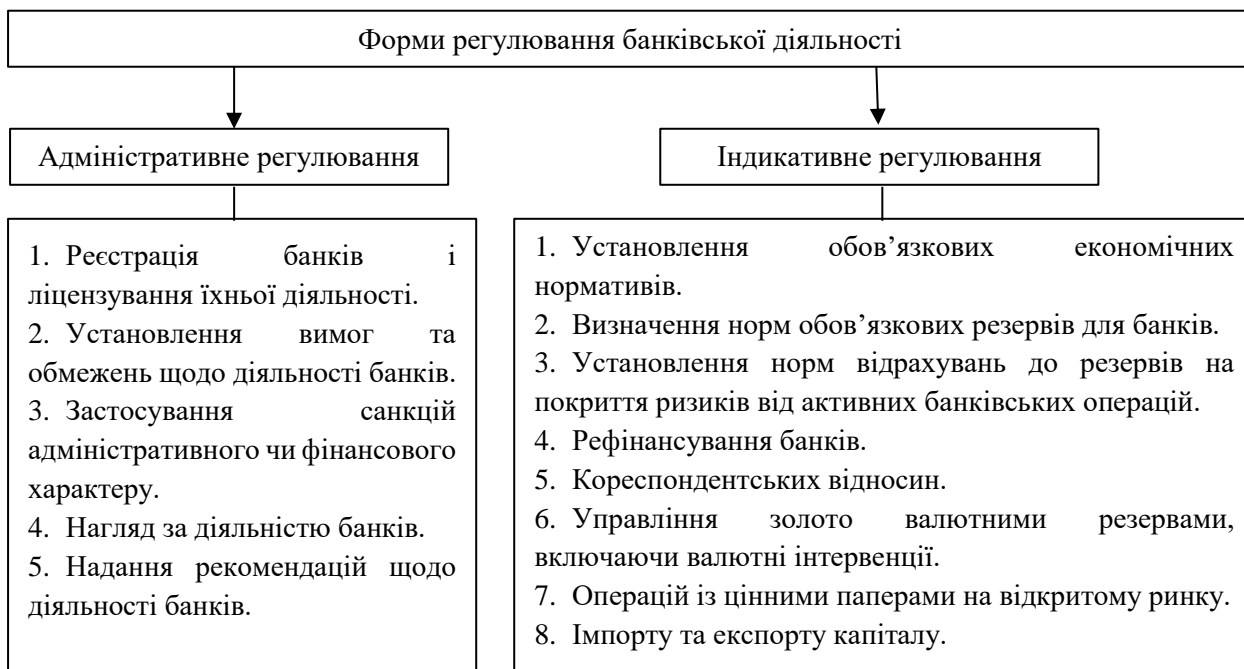

Рисунок 1.1 – Форми регулювання банківської діяльності відповідно до ЗУ «Про банки і банківську діяльність» [9]

Банківський нагляд, з нашої точки зору, – це система контролю на всіх стадіях функціонування банківської установи з метою мінімізації ризиків та запобігання негативних, збиткових наслідків їх функціонування.

Відсутність єдиного підходу та нормативно-правової бази для банківського регулювання та нагляду породжує низку суперечностей та неточностей. Найголовнішими причинами збільшення кількості неплатоспроможних банків та банків, що знаходяться у стані ліквідації в Україні, є недосконалість законодавчого забезпечення. Це обумовлює важливість та значимість постійного моніторингу законів України, постанов та нормативно-правових актів для того, щоб нормативно-правова база вдосконалювалася разом з інноваціями в банківській сфері та відповідала

потребам клієнтів (забезпечення актуалізації). Що в свою чергу забезпечить відсутність прогалин в даній системі та її надійність [25], [26].

У таблиця 1.1 та 1.2 відображені головні джерела за якими відбувається процес банківського регулювання та банківського нагляду. Тобто дані таблиці надають нам інформацію нормативно-правової бази без якої не відбудеться даний контроль на всіх стадіях життєвого циклу банківської установи.

Таблиця 1.1 – Нормативно-правове забезпечення банківського регулювання в Україні

Банківське регулювання		
№ з/п	Основні нормативно-правові акти	Сутність нормативно-правового акту
1	Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 28.08.2001 № 368 [11]	Встановлює вимоги щодо дотримання банками економічних нормативів, структури регулятивного капіталу.
2	Рішення про схвалення методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні від 15.12.2017 № 803-рш [12]	Встановлює обов'язкові економічні нормативи для банків.
3	Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями від 30.06.2016 № 351 [13]	Вимоги до банків: розміру очікуваних втрат (збитків) внаслідок реалізації кредитного ризику, прийнятність забезпечення за кредитними операціями, оцінки фінансового стану боржників, критерії для визначення високого кредитного ризику та дефолту боржника.
4	Положення про управління ризиками в банках України від 11.06.2018 № 64 [14]	Основні цілі та принципи управління банківськими ризиками, організація в банку та банківській групі комплексної, адекватної та ефективної системи управління ризиками
5	Положення про визначення пов'язаних із банком осіб від 12.05.2015 № 315 [15]	Установлює вимоги щодо визначення пов'язаних із банками осіб та подання до НБУ про таких осіб.
6	Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах від 02.07.2019 № 88 [16]	Обов'язкові вимоги щодо організації внутрішнього контролю в банку
7	Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України від 10.05.2016 № 311 [17]	Обов'язкові вимоги до організації функції внутрішнього аудиту та ефективної її діяльності в банку
8	Положення про кредитний реєстр Національного банку України від 04.05.2018 № 50 [18]	Визначає організаційно-правові засади функціонування Кредитного реєстру

Проаналізувавши таблицю 1.1 ми можемо зробити висновок, що сукупність даних законів створюють систему норм, що регулюють банківську діяльність, визначають загальні принципи та порядок здійснення.

Одним із пріоритетних питань банківського регулювання – мінімізація ризику. Тому були запроваджені показники, які мають обов'язковий характер для банків України та забезпечать можливість центральному банку контролювати їх діяльність дистанційно.

Таблиця 1.2 – Нормативно-правове забезпечення банківського нагляду в Україні

Банківський нагляд		Форми здійснення банківського нагляду
Основні нормативно-правові акти		
1	Положення про ліцензування банків: затв. пост. Правління Національного банку України від 22.12.2018 № 149 [1]	Вступний контроль
2	Положення про здійснення Національним банком України безвізного банківського нагляду від 06.12.2018 № 135 [2]	Безвізний нагляд (попередній контроль)
3	Положення про здійснення інспекційних перевірок від 28.12.2017 № 145 [3]	Інспекційні перевірки (поточний контроль) [7]
4	Правила подання статистичної звітності до центрального банку від 13.11.2018 № 120 [4]	
5	Положення про затвердження положення про валютний нагляд від 03.01.2019 № 13 [5]	
6	Положення про здійснення банками фінансового моніторингу від 19.05.2020 № 65 [6]	
7	Конституція України (редакція від 01.01.2020) [7]; [8]	
8	Закон України «Про банки і банківську діяльність» (редакція від 14.04.2021) [7]; [9]	
9	Закон України «Про Національний банк України» (редакція від 14.04.2021) [7]; [10]	

Банківський нагляд є складовою системи регулювання банківської діяльності та активних упорядкованих дій НБУ, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких НБУ здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів [27].

Ми дослідили, що 24.09.2020 року була опублікована Постанова правління Національного банку України № 137, яка вносить корективи до певних нормативно-правових актів України, що забезпечить підвищення якості та ефективності виконання Національним банком своїх функцій у сфері банківського регулювання та нагляду [28].

У зв'язку з значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19 НБУ вносить корективи до законодавчої бази та застосовує пом'якшуючі вимоги при банківському нагляді.

Проаналізувавши вище зазначену інформацію, ми можемо сказати, що «банківське регулювання» та «банківський нагляд» – це не синоніми та належать до характеристик різних процесів.

Важливим етапом у нашому дослідженні є аналіз організаційної структури, який ми можемо розглянути на рисунку 1.2

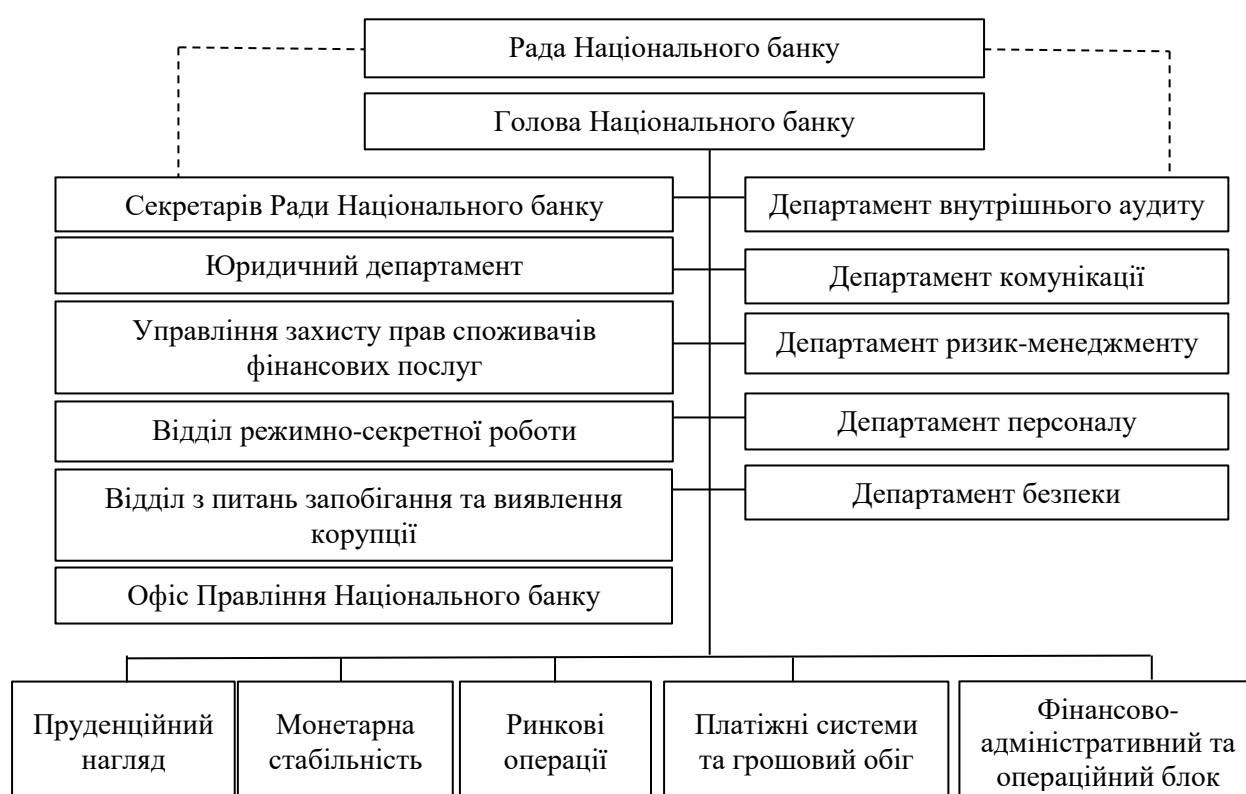

Рисунок 1.2 – Загальна структура НБУ [19]

У свою чергу пруденційний нагляд включає: департамент банківського нагляду, департамент нагляду за ринком небанківських фінансових послуг, департамент виїзних перевірок, департамент ліцензування, департамент фінансового моніторингу [19].

Сучасний світ зіткнувся з такими проблемами розвитку економіки як непередбачувані коливання інфляції, уповільнення темпів економічного зростання, зниження рівня життя населення, зміни у світогосподарських

зв'язках. Дані тенденції є результатом структурної незбалансованості відтворення, несприятливих явищ у соціальній сфері, зрушень у суспільній системі цінностей [20].

Саме тому, монетарна стабільність країни є актуальним питанням сьогодення. Здійснення нагляду за монетарною стабільністю відбувається: департаментом статистики та звітності, департаментом фінансової стабільності, департаментом методології регулювання діяльності небанківських фінансових установ, управлінням європейської інтеграції та міжнародних програм [19].

Нагляд за ринковими операціями включає: департамент кредитного аналізу та підтримки ліквідності, департамент відкритих ринків, департамент методології регулювання діяльності банків, управління корпоративних прав та депозитарної діяльності Національного банку [19].

Платіжні системи та грошовий обіг: департамент платіжних систем та інноваційного розвитку, департамент грошового обігу, департамент інформаційних технологій, департамент стратегії та розвитку, центральне сховище, державна скарбниця України; банкотно-монетний двір Національного банку [19].

Фінансово-адміністративний та операційний блок: департамент бухгалтерського обліку, департамент фінансового контролінгу, департамент забезпечення діяльності Національного банку, департамент закупівель та продажів, операційний департамент, управління роботи з проблемними активами, департамент з управління діяльністю корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку [19].

Важливою передумовою стабілізації економічної системи, запобігання негативних фінансово-економічних наслідків є рекомендації Базельського комітету з питань банківського нагляду [29].

Вивчивши ретельно тематику нашого розділу, доцільно сказати про Базельський комітет з банківського нагляду – міжнародна інституція, в рамках якої здійснюється розробка міжнародно-правових стандартів. Саме даний

комітет впроваджує високі та єдині стандарти в сфері банківського регулювання та нагляду. Одним з основоположних міжнародно-правових стандартів банківської діяльності, розроблених Комітетом, «Основні принципи ефективного банківського нагляду» [30].

Чинна редакція Принципів, затверджена у 2012 році, містить 29 основоположних принципів банківського регулювання та нагляду і структурно складається з двох частин:

1. принципи, що стосуються статусу, повноважень та відповідальності органів банківського регулювання та нагляду, а також статусу банків (13 принципів);

2. принципи, що визначають пруденційні вимоги до діяльності банків в окремих сферах (16 принципів) [31].

У підсумку проаналізуємо додаток Б, В де наочно відображені система банківського регулювання та нагляду, модель формування ефективного банківського нагляду [32].

Отже, визначення «банківське регулювання» та «банківський нагляд» не доцільно ототожнювати. Це два різних понять за характером походження. Банківське регулювання – інформаційна основа для проведення банківського нагляду. Та головними суб'єктами в проведенні контролю є НБУ та банківська установа. У Національному банку України є сукупність певних департаментів, які ми розглянули у даному розділі, що в свою чергу здійснюють моніторинг сфер діяльності у яких вони компетентні і у яких вони спеціалізуються.

1.2 Форми здійснення банківського нагляду в Україні

Фінансовий стан банківських установ є одним із основних індикаторів її спроможності до подальшого розвитку. Зважаючи на процеси глобалізації на ринку банківських послуг, збільшення внутрішніх та зовнішніх ризиків,

особливої уваги потребує вивчення сучасних форм та шляхів проведення комплексних перевірок фінансового стану банківських установ.

Основними інструментами підвищення стійкості банківської системи є своєчасне виявлення порушень, а також оцінка управління діяльністю банку. Тому важливим є вибір форми проведення моніторингу банківської діяльності [27]

У таблиці 1.3 ми можемо розглянути різні точки зору науковців з приводу визначення існуючих форм банківського нагляду.

Таблиця 1.3 – Погляди науковців щодо визначення форм банківського нагляду

№	Науковці	Форми банківського нагляду
1	Єфімова Л. Г. [4]	- спостереження; - перевірка.
2	Вишневський А. А. [5]	- прийняття рішення про державну реєстрацію та видача ліцензій на здійснення банківських операцій, відхилення ліцензії; - встановлення правил проведення банківських операцій; - проведення перевірок; - встановлення обов'язкових нормативів діяльності кредитних організацій.
3	Братко А.Г. [6]	- дистанційний; - контактний.
4	Рождественская Т. Е. [7]	- попередній; - поточний; - наступний.

Згідно з ЗУ «Про банки і банківську діяльність» в нашій державі Національний банк України здійснює банківській нагляд у двох формах:

1. інспекційна перевірка;
2. безвиїзний банківський нагляд.

Визначення яких ми можемо побачити на рисунку 1.3.

Інспекційна перевірка складається з наступних етапів:

1. організація інспекційної перевірки;
2. проведення інспекційної перевірки;
3. оформлення результатів [33].

Банківського нагляду	
∇	∇
Інспекційна перевірки	Безвиїзний нагляд
Визначення	Визначення
Перевірка об'єкта перевірки за його місцезнаходженням, що проводиться уповноваженими Національним банком особами	Форма здійснення Національним банком банківського нагляду за дотриманням банками, банківськими групами або іншими особами, які можуть бути об'єктами нагляду банківського законодавства, нормативно-правових актів, установлених економічних нормативів з метою сприяння стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку
Форми проведення	Форми проведення
1. Планова. 2. Позапланова.	1. Поточний моніторинг фінансового стану банку та показників банківської групи з урахуванням ризик-орієнтованого підходу. 2. Оцінка банку на підставі оцінки рівня ризиків та якості управління ризиками. 3. Камеральна перевірка банків.

Рисунок 1.3 – Банківський нагляд та форми його проведення [9], [33], [2]

Інспекційна перевірка відбувається інспекційною групою до якої входять: куратор(и) перевірки, керівник інспекційної групи, заступник(и), інспектор(и), працівники Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [33].

Національний банк України має право включати до складу інспекційної групи для перевірки питань, що не належать до сфери банківського нагляду, працівників структурних підрозділів Національного банку, до компетенції яких належать такі питання. Також до складу інспекційної групи можуть бути включені фахівців, які не є працівниками центрального банку, але вони повинні підписати зобов'язання про нерозголошення інформації, що містять банківську таємницю [33].

У таблиці 1.4 ми можемо детально та більш інформативно розглянути права та обов'язки учасників інспекційної групи.

Дана інформація необхідна для проведення справедливого, чесного, з врахування головної мети – отримання адекватних результатів для подальших логічних та правомірних дій, банківського нагляду.

Таблиця 1.4 – Права та обов'язки інспекційної групи [33].

Права інспекційної групи	Обов'язки інспекційної групи
1. Вільний доступ до всіх документів та інформації. 2. Вільний доступ до всіх приміщень (протягом робочого часу). 3. Можливість перевірки засобів, за допомогою яких здійснюються головні операції установи (кредитні, депозитні, платежі). 4. Перевірка будь-якої звітності афілійованих та\або споріднених осіб. 5. Безоплатне одержання інформації, документів та їх копії, письмові пояснення з питань діяльності та вилучати інформацію у формі документів або їх копій. 6. Ініціювання проведення зустрічей із контактною особою або працівниками для обговорення будь-яких питань. 7. Призначення або проведення інтерв'ю з будь-яким працівником. 8. Проведення перевірки наявності та стану майна, що є предметом застави за активними операціями об'єкта перевірки.	1. Дотримання вимог законодавства України, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку. 2. Сумлінно, вчасно та якісно виконувати свої службові обов'язки та доручення керівника інспекційної групи. 3. Не розголошувати та не використовувати в інший спосіб інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством України. 4. Дотримуватися норм етичної поведінки.

У свою чергу керівник об'єкта перевірки має право:

1. вимагати від інспекторів дотримання обов'язків, оскаржувати дії інспекторів перед керівником інспекційної групи, куратором інспекційної перевірки, уповноваженою посадовою особою Національного банку України, керівництвом Національного банку;

2. керівники та працівники об'єкта перевірки не мають права чинити будь-який тиск на членів інспекційної групи та створювати перешкоди чи обмежувати дії щодо здійснення інспекційної перевірки [33].

Керівники об'єкта перевірки зобов'язані забезпечити все, що перелічено у таблиці 1.4 у частині «Права інспекційної групи».

У додатку Г ми можемо розглянути наочно такий сегмент даного розділу як шляхи проведення форм банківського нагляду, їх мета, строк проведення, об'єкт та суб'єкт банківського нагляду.

Якщо планова інспекційна перевірка здійснюється на підставі затвердженого НБУ плану інспекційних перевірок, то чинники здійснення позапланової перевірки розглянемо у додатку Г.

За результатами інспекційної перевірки складається довідка про перевірку, яка містить описову частину, висновки, виявлені порушення, недоліки, які мають вплив на діяльність об'єкта перевірки, може містити іншу інформацію щодо результатів перевірки та рекомендації об'єкту перевірки [33].

Для здійснення інспекційних перевірок банків, їх відокремлених підрозділів та філій іноземного банку необхідний план, згідно якого і буде проводитись перевірка.

На весь період 2021 року Національний банк запланував квартальний план інспекційних перевірок банків України. Так до даного списку увійшли 43 банки, які наведені у таблиці 1.5 [35].

Таблиця 1.5 – Квартальний план інспекційних перевірок на весь період 2021 року [35].

I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
ПАТ «Банк Український капітал»	АТ «Укресімбанк»	АТ КБ «Приват банк»	АТ «Укрсиббанк»
АТ «ЄСПБ»	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	АТ «ОТП Банк»	АТ «Мегабанк»
АТ «Банк ¾»	АТ «Альфа-Банк»	АТ «Креді Агріколь Банк»	АТ «Банк Альянс»
АТ «ПУМБ»	акціонерний банк «Південний»	ПАТ «Банк Восток»	АТ «Перший інвестиційний банк»
АТ «АП Банк»	АТ «ТАСКОМБАНК»	ПАТ «МТБ Банк»	АТ «КІБ»
АТ «Асвіо Банк»	АТ «Ощадбанк»	АТ «А-Банк»	АТ «Мотор-Банк»
АТ «Оксі Банк»	АТ «Банк інвестицій та заощаджень»	АКБ «Індустріалбанк»	АТ «Айбокс Банк»
	АТ «МІБ»	АБ «Кліринговий дім»	ПуАТ «КБ «Акордбанк»
	АТ «Банк Січ»	АТ «АКБ «Конкорд»	АБ «Укргазбанк»
	АТ «Піреус Банк МКБ»	АТ «Кристалбанк»	АТ «Укрбудінвестбанк»
	АТ «Полтава-банк»	АТ «Комінвестбанк»	
	АТ «АЛЬТБАНК»	АТ «Альпарі Банк»	
		АТ «Юнекс Банк»	
ПрАТ «Банк Фамільний»			

У процесі проведення безвізного банківського нагляду здійснюється аналіз змін фінансового стану об'єкта перевірки переліком шляхів, які наведені у таблиці 1.6

Таблиця 1.6 – Форми здійснення аналізу банківської діяльності та схильність банку до ризикової діяльності [2]

№	Форми здійснення аналізу		
1	Нагляд за дотриманням вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку і економічних нормативів.	3	Аналізу даних статистичної/фінансової звітності банку/банківської групи та інформації, отриманої з інших доступних джерел.
2	Контролю за дотриманням банком вимог, обмежень щодо його діяльності, установлених Національним банком України.	4	Оцінки впливу ризиків, що притаманні діяльності банку, на фінансову стабільність банку/банківської системи України.

Підрозділ банківського нагляду має право запровадити та ініціювати впровадження особливого режиму контролю за діяльністю банку, якщо банк потребує посилений контроль.

Запровадження даного контролю – додатковий інструмент банківського нагляду.

На рисунку 1.4 відображені які вимоги до розрахунків банку, в якому запроваджено особливий режим контролю за діяльністю банку та призначено куратора.

Вимоги до розрахунків банку з особливим режимом контролю
Заборона використання для розрахунків прямих кореспондентських рахунків
Проведення розрахунків в системі електронних платежів Національного банку через консолідований кореспондентський рахунок
Здійснювати початкові платежі з урахуванням наявності коштів на кореспондентському рахунку банку та змісту платежів

Рисунок 1.4 – Вимоги до розрахунків банку з особливим режимом контролю [2].

У разі виявлення хоча б однієї ознаки наведеної у додатку Д призначається куратор банку.

Основою для проведення безвізного банківського нагляду є:

1. дані статистичної/фінансової звітності банку/банківської групи, що подаються до Національного банку відповідно до нормативно-правових актів Національного банку з питань складання статистичної/фінансової звітності;

2. інформації, документів, звітів, фінансових та інших планів/програм щодо діяльності банку, отриманих від банку/контролера банківської групи;

3. інформації про пов'язаних із банком осіб та про операції банку з пов'язаними з банком особами;

4. інформації та документів, отриманих від підрозділів Національного банку, державних органів, з інших доступних джерел, а також іншої інформації та документів, отриманих Національним банком під час виконання ним своїх функцій;

5. результатів оцінки стійкості банку, проведеної Національним банком;

6. результатів інспекційних перевірок;

7. результатів нагляду за дотриманням банківською групою, учасником якої є банк, установлених значень економічних нормативів [2].

Один із шляхів проведення безвиїзного банківського нагляду – камеральна перевірка. Підставами для неї є:

1. результати аналізу статистичної/фінансової звітності банку, що подаються до Національного банку, інформації, документів, звітів, отриманих від банку, що можуть свідчити про недотримання банком вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку;

2. результати проведеної оцінки банку під час здійснення безвиїзного банківського нагляду, що можуть свідчити про наявність у банку ризиків, що створюють загрозу втрати капіталу та ліквідності [2].

Камеральна перевірка проводиться без попереднього повідомлення банку.

Ми вважаємо, що для покращення проведення банківського нагляду в Україні потрібно і надалі імплементувати основні положення Директив Європейського Союзу в частині відповідності сучасного банківського нагляду європейським стандартам, а саме :

1. прискорити план дій щодо повної імплементації вимог Базельського комітету;

2. створення спільних наглядових груп, які складаються з посадових осіб регулятора та національних компетентних органів. Цей крок міг би дозволити знизити ризики корупції та існування непрозорих відносин в банківському секторі України.

Підводячи підсумок можна зазначити, що підходи до організації системи банківського нагляду в Європейському Союзі залежать від структури його фінансової системи і визначаються сукупністю чинників, які додають йому свою специфіку. Так, існуюча в Європейському Союзі модель визначає, що функції регулювання та нагляду здійснюються наднаціональним органом в поєднанні із центральними банками країн – членів. Позитивними моментами такого поєднання є зменшення можливих ризиків, пов'язаних з надмірною концентрацією влади в одній установі та зниження можливості виникнення протиріч в підходах щодо досягнення цінової і фінансової стабільності [50].

Отже, актуальними питаннями для удосконалення банківського нагляду є здійснення безвиїзного моніторингу на основі ризик-орієнтованого підходу, що базується на європейській практиці SREP і подальший розвиток нормативно-правової бази в сфері банківського нагляду у відповідності до вимог Європейського Союзу.

2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр.

Для аналізу фінансового стану ми обрали АТ «Райффайзен банк Аваль» тому, що за даними Міністерства фінансів України даний банк займає перше місце в нашій державі за фінансовою стійкістю. Актуальний рейтинг який ми використовували для аналізу, можемо побачити у додатку Е.

Фінансова стійкість – фактор формування довіри з боку вкладників, партнерів, інвесторів до банків. АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.03.2021 роки показує позитивну тенденцію по фінансовій стійкості та займає перше місце у даному рейтингу. Можемо зробити висновок, що це довгострокове досягнення банку і його стратегічне завдання протягом останніх п'яти років.

Національний банк щороку визначає системно важливі банки та здійснює посилений нагляд за ними. Підвищена увага регулятора до діяльності системно важливих установ необхідна для збереження фінансової стабільності. АТ «Райффайзен Банк Аваль» займає восьме місце серед тринадцяти системно важливих банків станом на 01.03.2021 згідно НБУ [45].

Ми вважаємо, що важливими факторами для визначення конкурентоспроможного банку в Україні є: фінансова стійкість, статус системно важливого банку.

За рейтингом системно важливих банків ми можемо проаналізувати динаміку частки чистих активів.

На сучасному етапі розвитку банківського нагляду не існує єдиної для всіх банків методики оцінки фінансової стійкості. Існує певний набір підходів, які відрізняються між собою складом критеріїв та показників.

Отже, у таблиці 2.1 представлені коефіцієнти, які на нашу думку доцільно розрахувати для аналізу фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Таблиця 2.1 – Алгоритм розрахунку та економічний зміст показників, що характеризують вплив власного капіталу на фінансовий стан банку

№	Назва коефіцієнту	Формула	Результат розрахунку коефіцієнта
1	Коефіцієнт надійності	$K_H = \frac{K}{Z_K}$	Співвідношення капіталу до залучення коштів. Рівень залежності банку від залучених коштів.
2	Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{фв} = \frac{Z_K}{K}$	Співвідношення зобов'язань банку і капіталу. Здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку.
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів – достатність капіталу	$K_{ук} = \frac{K}{A_{заг}}$	Достатність сформованого власного капіталу в активізації і ліквідації джерел ризикової діяльності банку.
4	Мультиплікатор капіталу	$K_{мк} = \frac{A}{K_a}$	Демонструє у скільки разів акціонерний капітал покриває активи.

Розрахуємо дані коефіцієнти у таблиці 2.2 та порівняємо результати стресостійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль» з рейтинговою таблицею Мінфіну.

Таблиця 2.2 – Розрахунок основних коефіцієнтів фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль» за період з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр. [46], [47], [48]

№	Назва показників	Станом на:					Темп змін, %
		2017	2018	2019	2020	I кв. 2021	
Вихідні дані, тис. грн							
1	Власний капітал	10904638	11622970	13015808	12891676	13623354	124,9
2	Засновницький капітал	6154516	6153411	6154516	6154516	6154516	100,0
3	Залучені кошти	61203424	67524500	79202452	98656244	102660324	167,7
4	Активи загальні	79246881	83664318	95158660	113628317	118335545	
Коефіцієнти фінансової стійкості							Оптимальне значення
1	Коефіцієнт надійності	17,82	17,21	16,43	13,07	13,27	Не менше 5%
2	Коефіцієнт фінансового важеля	5,61	5,81	6,09	7,65	7,54	У межах 1:20

Продовження таблиці 2.2 – Розрахунок основних коефіцієнтів фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль» за період з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр. [46], [47], [48]

3	Коефіцієнт участі ВК у формуванні активів	13,76	13,89	13,68	11,35	11,51	Не менше 10%
4	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	12,88	13,60	15,46	18,46	19,23	12,0 -15,0

Проаналізувавши таблицю 2.2, ми можемо сказати, що коефіцієнт надійності банку з 31.12.2017 по 31.03.2021 коливається в межах 13,27 –17,82. Загальна тенденція демонструє зменшення даного показника. Але він за останні п'ять років показував позитивний результат і був більше 5%. Це свідчить про те, що банк має високу забезпеченість власним капіталом і рівень надійності, що знаходиться вище нормативного значення. Проте така тенденція до зниження потребує уваги з боку фінансових менеджерів банку.

Коефіцієнт фінансового важеля – за максимально допустимого співвідношення 1 : 20 становить у I кварталі 2021 року 7:54. За останній час мінімальне значення показника було станом на 01.01.2018 рік, а саме 5:61. При тому, що даний коефіцієнт за весь аналізований період перевищував оптимальне значення, тенденція наближається до збільшення з кожним роком. Такі результати аналізу свідчать про те, що банк підвищив активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку, навіть за високого забезпечення власними.

Значення коефіцієнта участі власного капіталу у формуванні активів з 31.12.2017 по 31.03.2021 роки відповідало оптимальній межі (не менше 10%). Але він наближається з кожним роком до меншої позначки. Так за дані роки показник зменшився на 2,25.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу з 31.12.2017 по 31.12.2019 роки відповідав оптимальному значенню, яке наведено у таблиці 2.2. Але вже з 31.12.2020 по 31.03.2021 роки перевищив встановлену норму. І загальний

розвиток даного показника з 31.12.2017 по 31.03.2021 роки свідчить про постійне та стабільне збільшення. Дані результати говорять про те, що темп зростання активів перевищує темп зростання засновницького капіталу.

Наведені розрахунки фінансової стійкості банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» показали його високий рівень, що забезпечило йому перше місце серед банків України за стресостійкістю.

Основною складовою активів банків і показників напрямів їх діяльності для отримання доходів є кредитно-інвестиційний портфель. Так як результат формування кредитно-інвестиційного портфелю є впливовим показником у фінансовому стані банку України, то доцільно розглянути цей сегмент у таблиці 2.4.

Таблиця 2.3 – Частка кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах АТ «Райффайзен банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр., тис. грн.[46], [47], [48]

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	I кв.2021
Загальні активи	79246881	83664318	95158660	113628317	118335545
Кредитно-інвестиційний портфель	44432676	58986683	64942974	77933205	76460465
Частка кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах банку	56,07	70,50	68,25	68,59	64,61

Проаналізувавши таблицю 2.3, бачимо, що протягом останніх років кредитно-інвестиційний портфель АТ «Райффайзен Банк Аваль» складав більше половини загальних активів. Так даний показник коливається в межах 56,7% – 70,5%. Що свідчить про те, що банк здійснював або пасивну, або активну кредитно-інвестиційну діяльність.

Для детального аналізу інвестиційно-кредитного портфеля банку та для визначення його переважної частини звернемо увагу на наступну таблицю 2.4

Таблиця 2.4 – Аналіз структури кредитно-інвестиційного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр., тис. грн. [46], [47], [48]

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	I кв.2021
Кредитний портфель	37 795 070	47 602 787	47878523	46014963	45305128
Інвестиційний портфель	6 637 606	11 383 896	17064451	31918242	31155337
Кредитно-інвестиційний портфель	44 432 676	58 986 683	64942974	77933205	76460465

Виходячи з даних таблиці 2.4, ми можемо сказати, що з 31.12.2017 по 31.03.2021 роки кредитно-інвестиційний портфель банку складався на 85,06%, 80,7%, 73,72%, 59,04%, 59,25% з кредитного портфеля. Але за даний проміжок часу спостерігається тенденція до зменшення загальної частки кредитного портфеля в кредитно-інвестиційному. Так за п'ять останні роки частка даного показника зменшилася на 25,8%.

При цьому інвестиційний портфель АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.03.2021 роки складав 14,9%, 19,3%, 26,28%, 40,96%, 40,75% від загальної суми кредитно-інвестиційного портфеля банку. І тенденція стрімко демонструє збільшення. Так загальна сума даного портфеля за аналізуемий проміжок часу збільшилася на 24517731 тис. грн.

У таблиці 2.5 розрахуємо показники випередження кредитно-інвестиційної діяльності банку з 31.12.2017 по 31.03.2021 роки.

Таблиця 2.5 – Показники випередження кредитно-інвестиційної діяльності банку з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр. [46], [47], [48]

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	I кв. 2021
Обсяг загальних активів	79246881	83664318	95158660	113628317	118335545
Обсяг кредитного портфелю	37 795 070	47 602 787	47 878 523	46 014 963	45305128
Обсяг інвестиційного портфелю	6637606	11383896	17064457	31918242	31155337
Темп приросту загальних активів	x	5,57	13,74	19,41	4,14
Темп приросту кр. портфелю	x	25,95	0,58	-3,89	-1,54

Продовження таблиці 2.5 – Показники випередження кредитно-інвестиційної діяльності банку з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр. [46], [47], [48]

Темп приросту інвестиційного портфелю	x	71,51	49,90	87,05	-2,39
Коефіцієнт випередження кп/аз	x	4,66	0,04	-0,20	-0,37
Коефіцієнт випередження іп/аз	x	12,83	3,63	4,48	-0,58
Коефіцієнт випередження кп/іп	x	0,36	0,01	-0,04	0,65

Коефіцієнт випередження кредитного портфеля порівняно з загальними активами коливається в межах -0,37 – 4,66. Показник -0,37 у I кв. 2021 році. На 31.12.2018 значення показника свідчить про активну діяльність банку у сфері кредитування.

Коефіцієнт випередження приросту інвестиційного портфеля над активами з 31.12.2018 по 31.12.2020 роки свідчить про активну інвестиційну діяльність.

Коефіцієнт випередження приросту кредитного портфелю над темпом приросту інвестиційного портфеля показує нам, що інвестиційна діяльність АТ «Райффайзен Банк Аваль» є більш активною порівняно з кредитною.

Важливим аспектом даного аналізу є доходи та витрати АТ «Райффайзен Банк Аваль» які складають фінансовий результат банку.

Таблиця 2.6 – Порівняльний аналіз динаміки загальної суми доходів і витрат банку з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр., тис. грн [46], [47], [48]

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	I кв. 2021
Доходи всього	8968612	10765083	11125219	11399160	1814045
Витрати всього	3296294	4545120	5327636	6405431	917829
Темп приросту доходів,%	X	20,0	3,3	2,5	-84,1
Темп приросту витрат,%	X	37,9	17,2	20,2	-85,7
Коефіцієнт дієздатності	0,4	0,4	0,5	0,6	0,5
Абсолютне відхилення					
Показники	2020/2018		2020/2019		2021/2020
Доходи всього	634077		273941		-9585115
Витрати всього	1860311		1077795		-5487602
Темп приросту доходів,%	-17,57		-0,88		-86,55
Темп приросту витрат,%	-17,66		3,01		-105,90
Коефіцієнт дієздатності	0,14		0,08		-0,06

Проаналізувавши таблицю «Порівняльний аналіз динаміки загальної суми доходів і витрат банку», ми можемо сказати, що загальна сума доходу так само як і загальна сума витрат у часі має тільки зміни до збільшення.

Для життєздатності банку необхідно, щоб операційні та інвестиційні витрати покривались за рахунок доходів від усіх операцій. Оптимальне значення цього показника не повинно перевищувати 0,95. У нашому випадку даний коефіцієнт коливається в межах 0,4 – 0,6, що не є зовсім позитивним явищем у діяльності банку.

У таблицях 2.7 та 2.8 розглянемо склад доходів та витрат даного банку

Таблиця 2.7 – Аналіз складу доходів АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр., тис. грн [46], [47], [48]

Види доходів	Роки				
	2017	2018	2019	2020	I кв. 2021
Процентний дохід	7041238	8866160	9971602	9503879	1471853
Чистий процентний дохід	5779544	7050561	7173438	7272092	1183852
Комісійний дохід	3843486	4585541	5301055	5613548	883563
Чистий комісійний дохід	2628343	2812126	2885122	2 995196	430186
Торговий результат	337385	292209	592421	715157	149764
Інший операційний дохід	148379	434720	303031	253592	22299
Інші доходи	74961	175466	171206	163123	27944
Всього доходу	8968612	10765083	11125219	11399160	1814045

У загальній сумі доходів АТ «Райффайзен Банк Аваль» за останні п'ять років найбільш вагомим показником є процентний дохід. На кінець 2020 року він складав 83,37%, а на кінець 2017 року 78,5%. Спостерігається загальна тенденція до збільшення загального обсягу показника. Так з 31.12.2017 по 31.12.2020 роки зальний обсяг процентних доходів збільшився на 2462641 тис. грн.

Якщо говорити про комісійний дохід, то його частка в загальній структурі доходу за 2017 – 2020 роки коливається в межах 42,6% – 49,25%. Загальна сума за 2017 – 2020 роки збільшилася на 1770062 тис. грн. Показник демонструє поступове збільшення, що є позитивним явищем для банку.

Загальна сума доходу з 31.12.2017 по 31.12.2020 роки збільшилася за 2430548 тис. грн. А станом на 31.03.2021 роки загальна сума доходу АТ «Райффайзен Банк Аваль» складала 1814045 тис. грн.

Таблиця 2.8 – Аналіз складу витрат АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.03.2021 рр., тис. грн. [46], [47], [48]

Види витрат	Роки				
	2017	2018	2019	2020	I кв. 2021
Процентні витрати	1261695	1815599	279816	2231787	288001
Комісійні витрати	1215143	1773415	2415933	2618352	453377
Адміністративні та операційні витрати	4890478	4740056	5359397	5819945	951031
Витрати з податку на прибуток	1203737	1132029	1048869	918900	137511
Відрахування до резервів	-1594185	-194936	-31761	-585486	-33202
Всього витрат	3296294	4545120	5327636	6405431	917829

Проаналізувавши таблицю 2.8, ми можемо сказати, що загальна тенденція суми витрат демонструє збільшення. Так з кінця 2017 по кінець 2020 років сума показника збільшилася на 3109137 тис. грн. Загальна сума витрат дорівнює адміністративні та операційні витрати за мінусом відрахувань до резервів.

Фінансовий результат станом на 01.01.2018, 01.01.2019, 01.01.2020, 31.03.2021 складає 5672318 тис. грн., 6219963 тис. грн., 5797583 тис. грн., 4993729 тис. грн.. відповідно (рис. 2.1).

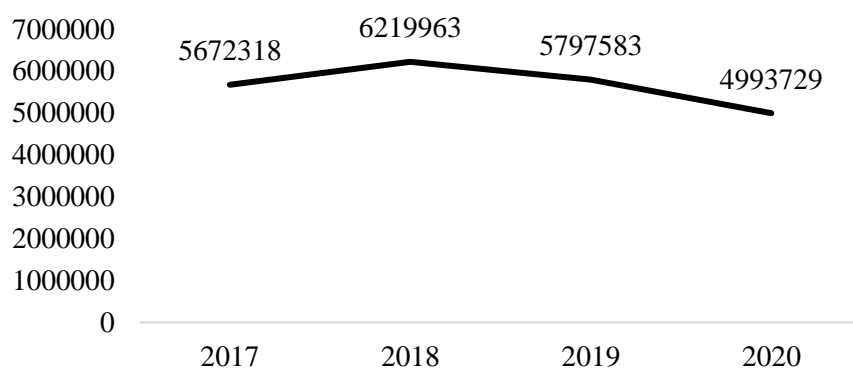

Рисунок 2.1 – Тенденція зміни загальної суми фінансового результату АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 31.12.2017 по 31.12.2020 рр., тис. грн.

Як ми бачимо, з кінця 2018 року загальна сума фінансового результату почала поступово зменшуватися. Працівникам банку потрібно звернути на це

увагу, але банківська діяльність АТ «Райффайзен Банк Аваль» за останні п'ять років є прибутковою.

2.2 Сучасний стан банківського нагляду: недоліки наглядових процедур та напрями їх мінімізації

В умовах поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, головне завдання, яке постало перед НБУ – запровадження безперервного банківського нагляду в умовах карантину. Ми дослідили у першому розділі, що банківський нагляд поділяється на інспекційні перевірки та безвізний нагляд. Можемо зробити висновок, що саме з проведенням та організацією інспекційних перевірок постали труднощі перед центральним банком.

Особливості проведення інспекційних перевірок під час пандемії ми можемо побачити на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 – Особливості проведення інспекційних перевірок в умовах карантину [36]

Вирішенням даної проблеми сьогодні стала Постанова України № 23 від 02.03.2021 «Про особливості проведення інспекційних перевірок під час карантину» [36].

Дана постанова має мінімізувати всі негативні наслідки, які можуть виникнути в особливих умовах функціонування нашої держави.

Для вивчення постанови доречно розглянути рисунок 2.3

Рисунок 2.3 – Зобов'язання керівника інспекційної групи під час проведення інспекційних перевірок в умовах карантину [36]

Саме в умовах карантину ми побачили важливість, актуальність і всі переваги проведення безвізного нагляду.

Постулат побудови надійного банківського нагляду:

1. збір, систематизація та аналіз інформації одержаної з офіційних джерел для формування об'єктивного висновку;
2. редагування або впровадження нових законів України, постанов, інформаційної бази паралельно зі змінами в банківському бізнесі та зміни запиту споживачів;
3. забезпечення інноваційним обладнання та штатом працівників, які поєднують якості професіоналізму та моральних цінностей;
4. запровадження інтерактивного навчання для забезпечення сучасних та кваліфікованих спеціалістів з банківського нагляду;

5. запровадження правил прозорості, публічності, ринкової дисципліни банків;

6. запровадження досвіду інших країн [37].

Дослідивши точки зору різних науковців, нормативні акти та різні інформаційні джерела відносно безвізного банківського нагляду ми виокремили основні переваги даної форми проведення банківського нагляду (рис. 2.4).

Рисунок 2.4 – Переваги безвізного банківського нагляду

На наш погляд, безвізний банківський нагляд – майбутнє банківського нагляду. Важливість його проведення – виявлення проблем на ранніх стадіях, що обумовлює її ефективність.

Виникнення проблем у діяльності банку має ланцюговий характер. У діяльності банківської установи все взаємозалежне, тому дуже важливо запобігти розвитку базового джерела виникнення ризикової діяльності.

Як і у будь-якому процесі є позитивні та негативні риси, які заважають якісно провести процес.

Тому доцільно розглянути негативну сторону безвізного банківського нагляду для того, щоб виявити шляхи мінімізації даного процесу.

Недоліки дистанційного нагляду, які є і недоліками інспекційних перевірок можна систематизувати за критерієм значущості:

1. Недостовірність звітності банківської установи.

Відповідно до чинного законодавства банк зобов'язаний надати на перевірку фінансову звітність та всі супутні документи, які відображають фінансово-господарську діяльність установи [38]. Також до правової бази відноситься Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [39].

Але деякі банки навмисно здійснюють наступні дії: викривлення фінансових результатів, заниження оподаткованої бази, заниження даних для розрахунку розміру обов'язкових резервів. Це говорить про те, що при серйозних відхиленнях у діяльності, банк може надавати неповну, незмістовну та не реальну інформацію.

На наш погляд, необхідно посилити вимоги до якості звітності. Особливо дане питання набуває актуальності в наш час. Тому, що наразі як безвиїзний банківський нагляд так і інспекційні перевірки переважно здійснюються дистанційно.

2. Розрахунок багато чисельних коефіцієнтів.

Даний аспект банківського нагляду є трудомістким та займає багато часу. Це призводить до неактуальності висновків та результатів перевірки.

Систематизовану сукупність даних коефіцієнтів можемо побачити у додатку Є.

Необхідно поставити задачу спрощення методології аналізу фінансового стану банку при одночасному збільшенні кола оціночних параметрів. Шляхом вирішення є рейтингова оцінка, яка є комплексною характеристикою стану банку.

3. Чинні на сьогодні нормативи не дають змоги проводити ефективний безвиїзний банківський нагляд, оскільки тільки 4 нормативи (Н1, Н2, Н7 та Н8) дають більш-менш адекватне уявлення про стан справ у банківській системі [40].

На нашу думку, потрібно відредагувати значення обов'язкових економічних нормативів, або створити нові, які б дали змогу більш ефективно

проводити безвиїзний нагляд та більше б надавали інформації щодо поточного стану банку.

4. Потреба в висококваліфікованому кадровому забезпеченні.

Як і у будь якій сфері діяльності людства для ефективної діяльності необхідною умовою є відповідальні та підготовлені на вищому рівні співробітники. Кадрове забезпечення має можливість поєднати функціональну, цільову та організаційну складові нагляду. Дане поєднання є важливою передумовою результативності банківського нагляду. Саме на співробітниках лежить відповідальність збору інформації, раціональної обробці даних.

У підсумку можемо сказати, що методи оцінки ефективності банківської діяльності, методи та принципи регулювання даної сфери повинні вдосконалюватися одночасно з розвитком банківських продуктів, банківського бізнесу та підлаштовуватися під зовнішні фактори. Так як це стало під час пандемії.

Національний банк з 1 жовтня 2020 року почав застосовувати єдину процедуру й методологію SREP.

Сучасна методологія SREP забезпечила перехід від політики посилення жорстокості нагляду до політики підвищення прозорості та контролю за управлінням ризиками та наблизить банківський нагляд до європейських стандартів. Більше прозорості – більше довіри, менші коливання на ринку – менші ризики, дешевші кредити, стійкіша фінансова система – менша вразливість до кризи [41].

Процедуру SREP можна охарактеризувати як сукупність наступних дій: процес аналізу банківської установи, виконання обов'язкових показників щодо капіталу, робота над способами мінімізації та ліквідації ризиків.

У разі виявлення недоліків, банк отримує висновок з запропонованими механізмами вирішення проблем з недостатністю капіталу та/або ризик-менеджменту. Банк має від 3 до 12 місяців для ліквідації джерел, які мають характер ризику для установи [42].

На рисунку 2.5 відображений запропонований набір інструментів для наглядових органів, що використовується для аналізу ризику за методикою SREP [42].

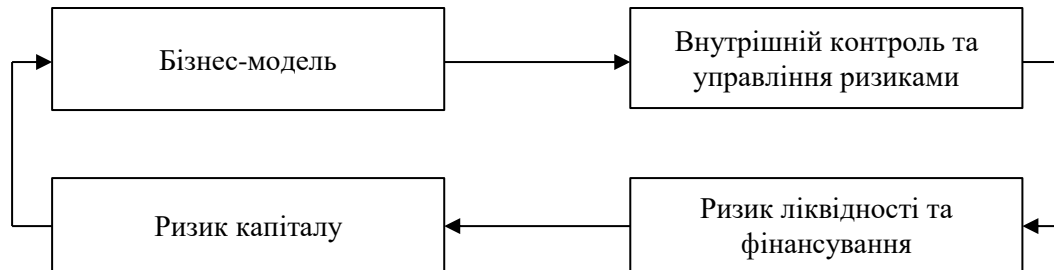

Рисунок 2.5 – Аналіз профілю ризику банку за методикою SREP [42]

Європейський досвід регулювання та нагляду за банківськими установами є передовим для України. Зміна підходів до нагляду за банківськими установами посилить ефективність нагляду, внесе зміни до виїзного нагляду в формі інспекційних перевірок, яка в свою чергу буде залежати від розміру банку (його значення для системи) і ризиків установи за зазначеними критеріями [42].

До ЗУ «Про банки і банківську діяльність» 18.06.2020 року були внесені зміни в яких було зазначено зміну вимог до мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), а саме знизити з 500 млн. грн. до 200 млн.грн.

На наш погляд, дані зміни є доречними під час кризових явищ та пандемії. Але в період стабілізації економіки необхідно повернути мінімальний розмір регулятивного капіталу в сумі 500 млн. грн. Це дозволить нам зберегти банківський сектор від появи нових банків, які можуть поставить стабільність всієї банківської системи та економіки загалом під загрозу.

Якщо за результатами банківського нагляду в банку виявлені певні недоліки у здійсненні банківської діяльності, які загрожують інтересам вкладників, то НБУ може здійснити заходи впливу.

Заходи впливу, що застосовуються до банків, мають бути:

1. адекватними конкретним порушенням, які ними були допущені;

2. урахувати характер допущених банком порушень;
3. враховуючи аналіз причин, які зумовили виникнення виявлених порушень; загального фінансового стану банку; розміру можливих негативних наслідків для кредиторів і вкладників;
4. враховуючи аналіз фінансового стану банку;
5. враховуючи прогноз розміру можливих негативних наслідків для кредиторів і вкладників.

Заходи впливу можна умовно поділити на три ступені:

1. мають попереджувальний характер (письмове застереження, особиста розмова з керівництвом банку, телефонна розмова) – непримусові;
2. мають ефект втручання в діяльність банківської установи з супутніми коригуваннями – примусові (рис. 2.6);
3. заходи впливу, які застосовуються для проблемних та неплатоспроможних банків [9].

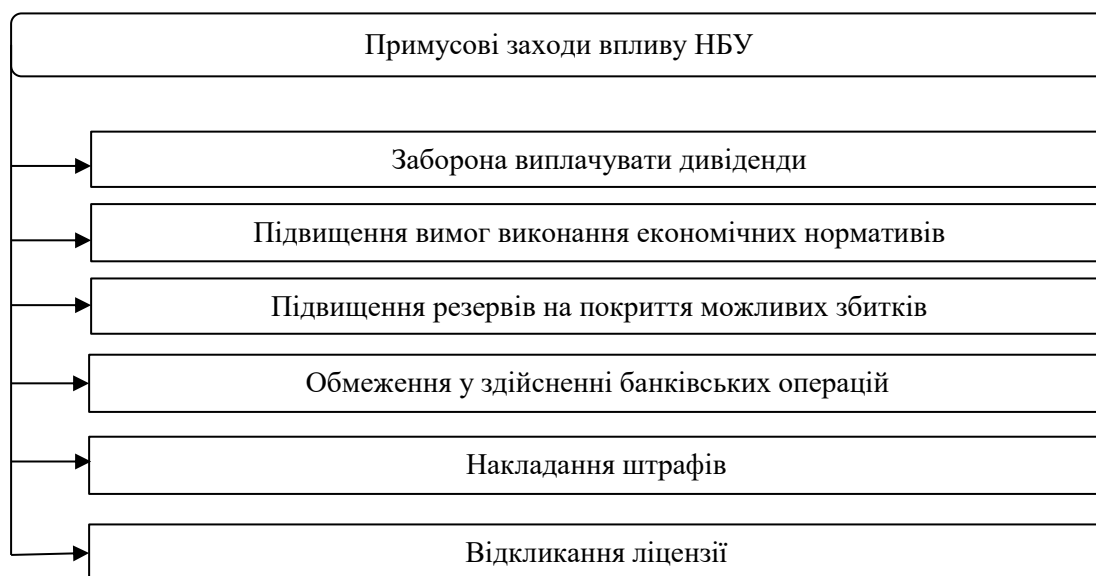

Рисунок 2.6 – Примусові заходи впливу НБУ до банків згідно з ЗУ «Про банки і банківську діяльність» [9]

Непримусові заходи впливу можуть бути застосовані за умови відповідального, конструктивного підходу органів управління банку, а в необхідних випадках – і його засновників до усунення порушень. Таких

заходів впливу можна вживати переважно на ранніх стадіях виникнення недоліків [51].

Примусові заходи впливу застосовують до банку тоді, коли допущені порушення є такими, що застосування тільки непримусових заходів впливу не є достатнім та не дасть очікуваних результатів, а також не забезпечить належного коригування діяльності банку [51].

Вибір інструменту залежить від професіоналізму, професійної придатності, неупередженості працівників.

Тому працівники НБУ мають володіти не тільки професійними навичками, але й моральними якостями.

Заходи впливу до банку за порушення банківського законодавства застосовуються на підставі:

- інспекційних перевірок;
- перевірок банків з питань фінансового моніторингу;
- безвиїзного нагляду;
- аналізу дотримання банками вимог банківського законодавства;
- перевірок діяльності банків аудиторськими фірмами;
- перевірок дотримання банками валютного законодавства;
- контролю за усуненням банками у їх діяльності порушень [43].

Отже, сучасний стан банківського нагляду України знаходиться на етапі постійного удосконалення інформаційно-нормативної бази під сучасні тенденції та зовнішні фактори такі, як пандемія.

ВИСНОВОК

Об'єкт нашого дослідження – банківський нагляд та регулювання є базою для банківської системи та економіки країни.

Проаналізувавши точки зору різних науковців та Закон України «Про Національний банк України» з приводу визначення «банківське регулювання» та «банківський нагляд», ми зробили висновок, що банківське регулювання є законодавчою базою для здійснення банківської діяльності та проведення банківського нагляду за вже існуючими банківськими установами.

Проведення банківського нагляду поділяється на: інспекційні перевірки та безвиїзний банківський нагляд (дистанційний нагляд).

На наш погляд, необхідно орієнтуватися більше на проведення саме безвиїзного банківського нагляду. Наш висновок ґрунтується на таких аргументах: можливість виявлення потенційної небезпеки у банківській діяльності, до настання проблеми, витрачання менше часу ніж на інспекційні перевірки (забезпечує актуальність), дана форма проведення банківського нагляду більше адаптована під різні зовнішні фактори (під час пандемії переважно використовували дистанційний нагляд).

У практичній частині роботи для аналізу фінансового стану ми обрали АТ «Райффайзен Банк Аваль» за такими критеріями:

1. за даними Міністерства фінансів України даний банк займає перше місце у рейтингу банків України за стресостійкістю протягом останніх п'яти років, що говорить про його стабільність та надійність (це перші показники, на які повинні звертати увагу інвестор, вкладники та кредитори);

2. входить до системно важливих банків України за даними Національного банку України.

Розрахувавши всі необхідні показники, які зазначені в розділі 2 підпункт 2.1 та зробивши до них висновки, ми підтвердили його статут надійності та здатність в кризовій ситуації вчасно та ефективно відреагувати на всі зовнішні

фактори та найголовніше це виконати свої зобов'язання перед клієнтською базою.

Але даний процес розрахунків дозволив нам висвітлити дві проблеми сучасного банківського нагляду. Це розрахунок багаточисельних коефіцієнтів та неефективні нормативи, які не дають змоги проводити ефективний безвиїзний банківський нагляд.

Ми пропонуємо наступні шляхи вирішення даних перешкод у здійсненні ефективного банківського нагляду: спрощення методів розрахунку з паралельним виділенням та застосуванням найбільш інформативних параметрів та відредагувати значення обов'язкових економічних нормативів для їх більшої інформативності.

Наступні недоліки, які є присутні у сучасному банківському нагляді: недостовірність звітності банківської установи, потреба в висококваліфікованому кадровому забезпеченні.

На наш погляд, шляхи вирішення даних питань є: посилення вимоги до якості звітності (особливо дане питання набуває актуальності в наш час), підвищити критерії відбору кваліфікованих працівників до НБУ та банків.

Однією з головних умов здійснення ефективного та адекватного банківського нагляду є удосконалення банківського регулювання (законодавчої бази) та забезпечення її актуальність. Проаналізувавши закони України, щодо нашої теми, ми можемо сказати, що вони постійно редагуються та підлаштовуються під зовнішні фактори та карантин. Що є позитивною тенденцією. Але все одно потрібно приділяти цьому увагу.

Потребує уваги показник Н1 – мінімальний розмір регулятивного капіталу. Зниження загальної суми даного показника до 200 млн. грн. може негативно вплинути на стан банківської діяльності, якщо вчасно не повернути його до рівня 500 млн. грн. А саме при поліпшенні економічних умов в державі.

Отже, банківський нагляд має змінюватися зі змінами зовнішніх факторів та має відповідати таким характеристикам: професіоналізм,

прозорість, моральні якості працівників служби банківського нагляду для неупередженого ставлення і застосування адекватних заходів впливу, які будуть відповідати виявленим порушенням, фінансовому стану банку і розміру можливих негативних наслідків для кредиторів і вкладників.

ДЖЕРЕЛА ПОСИЛАННЯ

1. Про затвердження положення про ліцензування банків: Постанова України від 22.12.2018 № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text> (дата звернення 08.05.2021).
2. Про здійснення Національним банком України безвізного банківського нагляду: Постанова України від 06.12.2018 № 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-18#Text> (дата звернення 09.05.2021).
3. Про планування та порядок проведення інспекційних перевірок: Постанова України від 28.12.2017 № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0145500-17#Text> (дата звернення 09.05.2021).
4. Про затвердження правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України: Постанова України від 13.11.2018 № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0120500-18#Text> (дата звернення 09.05.2021).
5. Про затвердження положення про валютний нагляд: Постанова України від 03.01.2019 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19#Text> (дата звернення 09.05.2021).
6. Про затвердження положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова України від 19.05.2020 № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text> (дата звернення 09.05.2021).
7. Устинова І. П., Семенчук В. В. Правові засади банківського нагляду в Україні URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/322985717.pdf> (дата звернення 09.05.2021).

8. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 09.05.2021).
9. Закон України «Про банки і банківську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 09.05.2021).
10. Закон України «Про Національний банк України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення 09.05.2021).
11. Про затвердження інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова України від 28.08.2001 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення 09.05.2021).
12. Про схвалення методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: Правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text> (дата звернення 09.05.2021).
13. Про затвердження положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення 09.05.2021).
14. Про затвердження положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова України від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення 09.05.2021).
15. Про затвердження положення про визначення пов'язаних із банком осіб: Постанова України від 12.05.2015 № 315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-15#Text> (дата звернення 09.05.2021).
16. Про затвердження положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах: Постанова

України від 02.07.2019 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19#Text> (дата звернення 09.05.2021).

17. Про затвердження положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України: Постанова України від 10.05.2016 № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16#Text> (дата звернення 09.05.2021).

18. Про затвердження положення про кредитний реєстр Національного банку України: Постанова України від 04.05.2018 № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0050500-18#Text> (дата звернення 09.05.2021).

19. Організаційна структура [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/structure> (дата звернення 09.05.2021).

20. Данилишин Б. М. Основні напрями монетарної політики України. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2018_2_4 (дата звернення 09.05.2021).

21. Вовчак О. Д., Бедненко В. М. Банківське регулювання і банківський нагляд як складові системи державного регулювання банківської діяльності. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2017_2_5 (дата звернення 09.05.2021).

22. Костенко В. В. Теоретичні аспекти банківського нагляду в Україні: сутність та його види. URL: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/149.pdf> (дата звернення 09.05.2021).

23. Огородник В. В. Роль банківської діяльності в соціально-економічному розвитку країни. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2018_1_13 (дата звернення 16.05.2021).

24. Андрущак Є., Щудла Т. Розвиток системи банківського регулювання та нагляду в Україні. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/economics/article/download/2819/3018> (дата звернення 16.05.2021).

25. Перезовова І. В., Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І., Політова А. С. Нормативно-правові аспекти банківського регулювання та забезпечення надійності банківської системи України. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/doc/3612/1/3820_IR.pdf (дата звернення 17.05.2021).

26. Малахова О. Л. Регулювання діяльності банків у контексті забезпечення фінансової безпеки держави. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26831/1/140.pdf> (дата звернення 17.05.2021).

27. Панасейко І. М., Губа М. О. Банківський нагляд як інструмент забезпечення стабільності банківської системи України. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/100.pdf> (дата звернення 17.05.2021).

28. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова України від 24.09.2020 р. № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0137500-20#Text> (дата звернення 17.05.2021).

29. Шинкар М. Базельські рекомендації в контексті підвищення стабільності функціонування банківської системи як правові заходи попередження банкрутства банківських установ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/7/23.pdf> (дата звернення 17.05.2021).

30. Савчук С. С. Основні напрями удосконалення банківського законодавства України з метою імплементації основних принципів ефективного банківського нагляду. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/42902/1/%d0%9e%d1%81%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%bd%d1%96%20%d0%bd%d0%b0%d0%bf%d1%80%d1%8f%d0%bc%d0%b8%20%d1%83%d0%b4%d0%be%d1%81%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20%d0%b1%d0%b0%d0%bd%d0%ba%d1%96%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be%20%d0%b7%d0%b0%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b4%d0>

[%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b0%20%d0%a3%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d0%b8.pdf](#) (дата звернення 18.05.2021.)

31. Базельський комітет. Основні принципи ефективного банківського нагляду. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Basel_Core_principles_2012.pdf?v=4 (дата звернення 18.05.2021)

32. Щуревич О.І. Система банківського регулювання та нагляду в умовах відкритої економіки України. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/dis_shchurevych.pdf (дата звернення 18.05.2021)

33. Про затвердження положення про організацію та проведення інспекційних перевірок: Постанова України від 17.07.2001 № 276. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-01#n17> (дата звернення 19.05.2021)

34. Про затвердження положення про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг: Постанова України від 09.02.2021 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015500-21#Text> (дата звернення 19.05.2021)

35. Національний банк оприлюднив плани проведення інспекційних перевірок банків та небанківських фінустанов на 2021 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Plan_inspection_banks_2021.pdf?v=4 (дата звернення 19.05.2021)

36. Про особливості проведення інспекційних перевірок під час карантину: Постанова України від 02.03.2021 № 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0023500-21#Text> (дата звернення 25.05.2021).

37. Руцишин Н. М. Банківський нагляд та заходи подолання проблемності банків. URL: http://li-maup.edu.lviv.ua/uploads/media/content/Zbirnyk_MAUP_29102020.pdf#page=24 [1](#) (дата звернення 26.05.2021)

38. Радіонова Н. Й., Козачук А. А. Організаційно-нормативні аспекти аудиту фінансової звітності комерційного банку. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/11960/1/20190109_403.pdf (дата звернення 26.05.2021).

39. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 26.05.2021).

40. Макаренко Ю. П., Тригуб А. В. Сучасний стан та шляхи удосконалення банківського регулювання та нагляду. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_12_13 (дата звернення 26.05.2021).

41. Заднепровська (Поліщук) С. П. Актуалізація банківського нагляду SREP. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/31703/OAAO_18_90.pdf?sequence=1 (дата звернення 26.05.2021).

42. Щеглюк М. С. Удосконалення інструментарію банківського нагляду в Україні відповідно до європейських стандартів. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/33002/Shch_18.pdf?sequence=1 (дата звернення 28.05.2021)

43. Про затвердження положення про застосуванням Національним Банком України заходів впливу: Постанова України № 346 від 17.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12#Text> (дата звернення 29.05.2021).

44. Рейтинг стійкості банків за підсумками I кварталу 2021 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/banks/rating/> (дата звернення 29.05.2021).

45. Перелік системно важливих банків [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-10928> (дата звернення 29.05.2021).

46. Дані наглядової статистики [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення 31.05.2021).

47. Фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк Аваль» станом на 31.12.2018, 31.12.2019 рр. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua/storage/files/19-rba-separate-ukr-financial-statements.pdf> (дата звернення 31.05.2021).

48. Фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк Аваль» станом на 31.12.2016, 31.12.2017 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua/storage/files/2017-r.pdf> (дата звернення 31.05.2021).

49. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківський нагляд: підручник. – К.: Центр наукових досліджень, Університет банківської справи Національного банку України, 2011. – 498 с.

50. Вовчак О. Д., Істоміна А. І. Організація банківського нагляду в країнах Європейського Союзу та перспективи використання цього досвіду в Україні. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/4240/1/4077_IR.pdf#page=265 (дата звернення 04.06.2021).

51. Маланчук Т. В., Отич П. С. Проблеми класифікації заходів впливу Національного Банку України. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/23.pdf> (дата звернення 04.06.2021).

ДОДАТОК А

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

Таблиця А.1 – Систематизація наукових підходів до визначення понять «банківське регулювання» та «банківський нагляд»

№ з/п	Автор	«Банківське регулювання»	«Банківський нагляд»
1	ЗУ «Про Національний банк України» [10]	Одна із функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.	Система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку.
2	Вовчак О. Д., Бедненко В. М. [21]	Складова частина державного регулювання банківської діяльності, що передбачає розроблення та ухвалення законів, положень, інструкцій, правил та інших нормативно-правових актів, що визначають межі банківської діяльності та передбачають використання конкретних інструментів і методів для належного захисту інтересів кредиторів та вкладників банків.	Складова частина державного регулювання банківської діяльності, що полягає в постійному моніторингу за процесами в банківській сфері і конкретних банках на всіх етапах їхнього життєвого циклу, щоб здійснювати контроль за дотриманням банківського законодавства, своєчасно виявляти недоліки і порушення в діяльності банків, вимагати їх усунення, надавати рекомендації для усунення недоліків чи вживати адекватних заходів реагування або впливу в разі вчинення порушень під час здійснення банківської діяльності.
3	Костенко В.В. [22]	Створення державними уповноваженими органами належної правової бази, що регламентує та регулює діяльність банківської системи.	Невід’ємна складова банківського регулювання, контроль за діяльністю банків на всіх етапах їх життєвого циклу з метою попередження, мінімізації та запобігання негативних наслідків їх функціонування.

Продовження таблиці А.1 – Систематизація наукових підходів до визначення понять «банківське регулювання» та «банківський нагляд»

4	Міщенко В. І., Науменкова С. В. [49]	<p>Регулювання банківської діяльності здійснюється в два етапи:</p> <p>1) створення системи норм, що регулюють діяльність банків, визначення загальних принципів банківської діяльності, встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків, порядку здійснення банківського нагляду та визначення меж відповідальності за порушення банківського законодавства;</p> <p>2) Реєстрація банків і ліцензування їх діяльності.</p>	<p>Система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими кредитно-фінансовими установами у процесі їх діяльності законодавства України та встановлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників.</p>
---	--	---	---

ДОДАТОК Б

СИСТЕМА БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ

Рисунок Б.1 – Система банківського регулювання та нагляду [32]

ДОДАТОК В

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ

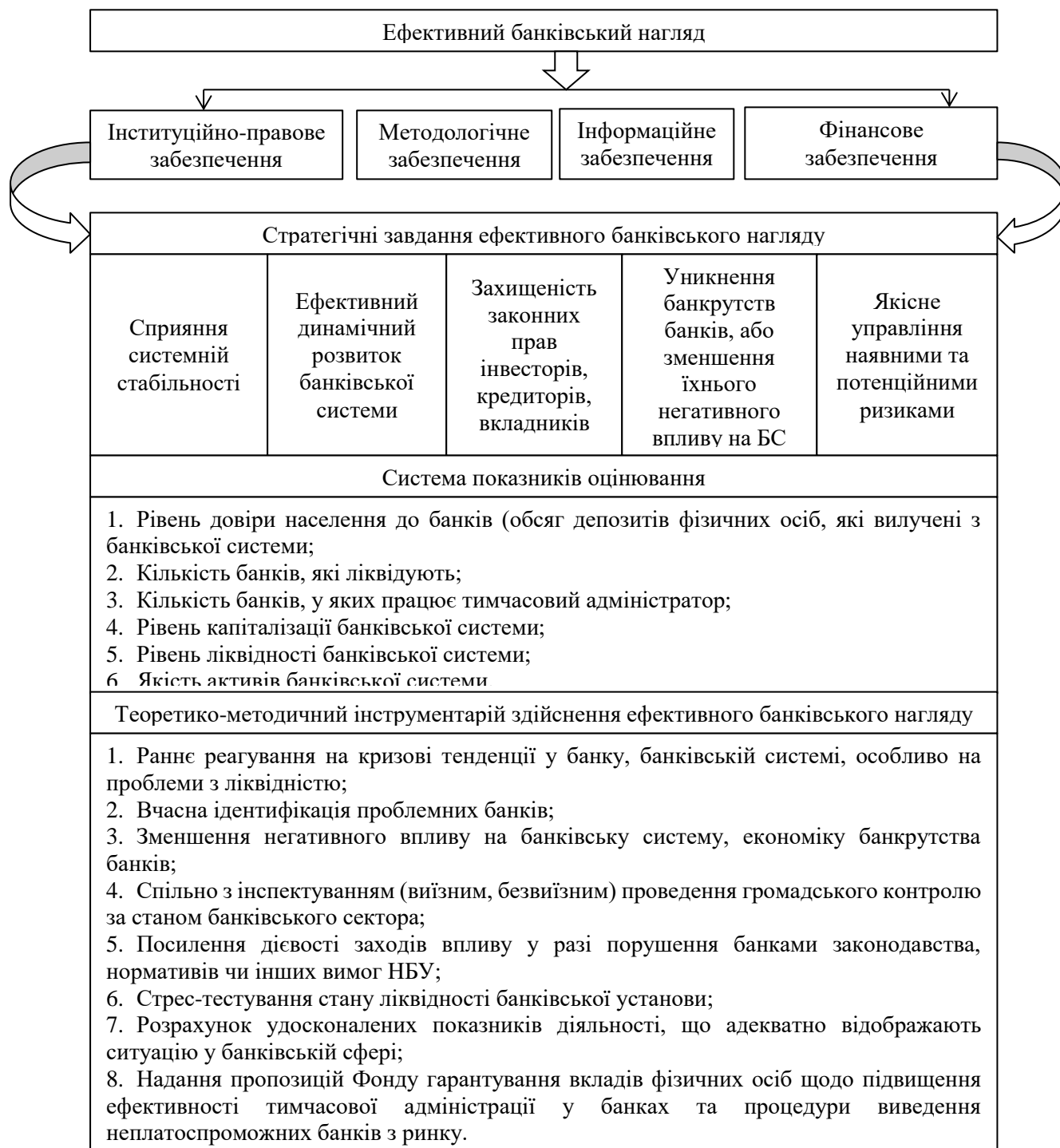

Рисунок В.1 – Модель формування ефективного банківського нагляду [32]

ДОДАТОК Г

БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД

Таблиця Г.1 – Форми проведення банківського нагляду[2], [34], [33]

Банківський нагляд	Форми проведення	Мета	Строк проведення	Об'єкт	Суб'єкт
Інспекційна перевірка	Планова	Оцінка фінансового стану об'єкта та визначення рівня безпеки та стабільності його операцій; оцінка рівня, характеру та особливостей ризиків та управління ними; перевірка достовірності звітності; виявлення фактів здійснення та запобігання ризиковій діяльності; оцінки якості корпоративного управління та внутрішнього контролю;	Відповідно до затвердженого НБУ плану інспекційних перевірок	Банки	Центральний банк країни
	Позапланова	виявлення недоліків або вразливих компонентів діяльності; контролю за дотриманням вимог банківського законодавства України	Повідомлення об'єкта не пізніше 10 днів до її початку		
Безвизний нагляд	Поточний моніторинг	Визначення подальших наглядових дій за банком, спрямованих на забезпечення дотримання банком та іншими особами банківського законодавства, нормативно-правових актів установлених економічних нормативів на підставі спостереження за змінами у фінансовому стані банку	Один раз на місяць.		
	Оцінка рівня ризиків та якості управління ризиками	Оцінки рівня ризиків, що притаманні діяльності банку та загрожують його функціонуванню (життєздатності), оцінки достатності капіталу банку, стійкості банку, достатності ліквідності банку для покриття всіх суттєвих ризиків, оцінки якості управління ризиками.			
	Камеральна перевірка	З'ясування/підтвердження: факту дотримання/недотримання банком вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів, установлених НБУ вимог, обмежень щодо діяльності банку, установлених значень економічних нормативів і лімітів відкритої валютної позиції; підтвердження/спростування ознак, що можуть свідчити про здійснення банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів	Залежно від обсягів операцій банку та інформації, що підлягають перевірці		

ДОДАТОК Г

ЧИННИКИ ПРОВЕДЕННЯ ПОЗАПЛАНОВОЇ ПЕРЕВІРКИ

Чинники проведення позапланової інспекційної перевірки	
Виявлення суттєвого погіршення фінансового стану об'єкта перевірки	Початок нового виду діяльності, або надання нового виду фінансових послуг
Наявність факторів, що можуть свідчити про ризикову діяльність	Звернення до НБУ щодо отримання ліцензій або дозволів
Подання НБУ недостовірної інформації, звітності	Ненадання інформації, документів за письмовим запитом
Зміна власника (власників) істотної участі в банку та/або голови ради, та/або голови правління банку	Необхідність перевірки інформації, викладеної в запереченнях до довідки про перевірку
Набуття банком статусу спеціалізованого	Віднесення банку до категорії проблемних
Відкриття відокремленого підрозділу	У випадках, передбачених нормативно-правовими актами
Ймовірність здійснення банківської діяльності без відповідних ліцензій і дозволів або здійснення відокремленим підрозділом банку виду діяльності без надання банком права на його здійснення	
Перевірка виконання заходів щодо усунення недоліків і порушень, установлених за результатами безвиїзного банківського нагляду та інспекційної перевірки	
Надходження інформації від Фонду гарантування про виявлені порушення банком вимог банківського законодавства України	
Повідомлення від Фонду гарантування про необхідність проведення інспекційної перевірки неплатоспроможного/перехідного банку у зв'язку з необхідністю підтвердження приведення його діяльності у відповідність до вимог банківського законодавства України щодо дотримання нормативів капіталу та ліквідності	
Необхідність перевірки виконання банком установлених Національним банком вимог та/або обмежень	

Рисунок Г.1 – Чинники проведення позапланової інспекційної перевірки [33]

ДОДАТОК Д

ОЗНАКИ ДЛЯ ПРИЗНАЧЕННЯ КУРАТОРА БАНКУ

Ознаки для призначення куратора банку
виявлення здійснення ризикової діяльності, порушень банківського законодавства, нормативно-правових актів;
реальна загроза невиконання своїх зобов'язань;
наявність факторів невиконання банком своїх зобов'язань;
відсутність заходів усунення виявлених порушень;
відсторонення керівника банку від посади;
наявність конфлікту інтересів у банку;
надання банку Національним банком України кредиту для підтримки ліквідності (за винятком кредиту, що надається за стандартними інструментами регулювання ліквідності банківської системи);
наявність у банку кредиту для підтримки ліквідності, отриманого від Національного банку (за винятком кредиту, наданого за стандартними інструментами регулювання ліквідності банківської системи, строк погашення якого не настав);
застосування іноземними державами або міждержавними об'єднаннями або міжнародними організаціями санкцій до банку чи власників істотної участі в банку, що становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку та/або стабільності банківської системи;
втрата банком статусу перехідного;
здійснення банком капіталізації/реструктуризації відповідно до програми капіталізації/плану реструктуризації, що розроблена/розроблений на вимогу Національного банку

Рисунок Д.1 – Ознаки для призначення куратора банку [2]

ДОДАТОК Е
РЕЙТИНГ БАНКІВ ЗА ДАНИМИ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ
УКРАЇНИ

Таблиця Е.1 – Рейтинг стійкості банків станом на 29.05.2021 р [44]

№ з/п	Назва банку	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	№ з/п	Назва банку	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість
1	Райффайзен Банк Аваль	4,5	4,2	17	Ощадбанк	3,24	2,6
2	ОТП Банк	4,1	4,0	18	А-Банк	3,21	2,5
3	Укрсіббанк	4,01	3,7	19	Таскомбанк	3,19	2,8
4	Креді Агріколь Банк	4,01	3,9	20	Акордбанк	3,14	2,5
5	Кредобанк	3,99	3,9	21	Піреус Банк	3,09	3,1
6	Альфа-Банк	3,81	3,3	22	Сбербанк	3,03	3,7
7	ПУМБ	3,73	3,0	23	МТБ Банк	2,97	2,8
8	Прокредит Банк	3,63	3,6	24	Альянс Банк	2,94	2,7
9	Правекс Банк	3,54	3,2	25	Комерційний Індустріальний Банк	2,94	2,6
10	ПриватБанк	3,52	3,2	26	Банк Кредит Дніпро	2,8	3,2
11	Укргазбанк	3,51	3,2	27	Мегабанк	2,84	2,4
12	Південний	3,45	2,9	28	Глобус	2,76	2,3
13	Універсал Банк	3,4	2,4	29	Індустріалбанк	2,73	2,6
14	Укрексімбанк	3,3	3,0	30	Кліринговий дім	2,72	2,9
15	Схід Банк	3,29	2,8	31	Банк Львів	2,64	2
16	Ідея Банк	3,26	3,2	32	Форвард банк	2,47	2
				33	Банк інвестицій і заощаджень	2,43	2,3

ДОДАТОК Є

ЕКОНОМІЧНІ НОРМАТИВИ

Таблиця Є.1 – Економічні нормативи діяльності банків України [11]

Найменування нормативу	Економічний зміст	Нормативне значення
Нормативи капіталу		
Н1 – мінімальний розмір регулятивного капіталу	Характеризує фінансову стійкість банку, здатність виконувати більшість економічних нормативів	200 млн. грн
Н2 – норматив адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності)	Відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі погасити свої зобов'язання	Не менше ніж 10 %
Н3 – норматив адекватності основного капіталу	Визначає достатність капіталу	Не менше ніж 7 %
Нормативи ліквідності		
(LCR) (LCR _{BB}), (LCR _{IB}) коефіцієнт покриття ліквідністю	Відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності – характерного для кризових періодів явища, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів.	100%
(NSFR) – коефіцієнт чистого стабільного фінансування	Визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті один рік та розраховується як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування до обсягу необхідного стабільного фінансування	Не менше 100%
Н6 – норматив короткострокової ліквідності	Характеризує здатність банку гасити короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів	Не менше 60 %
Нормативи ризику		
Н7 – максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента	Встановлюється з метою обмеження кредитного ризику	Не більше ніж 25 %
Н8 – норматив великих кредитних ризиків	Установлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.	Не більше 8-кратного розмір РК банку.

Продовження таблиці Є.1 – Економічні нормативи діяльності банків
України[11]

Н9 – норматив максимального розміру кредитів гарантій і поручительств виданих одному інсайдеру	Встановлюється для обмеження ризику, виникаючого при операціях з інсайдерами	Не більше 25 %
Н11 – норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	Встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з операціями по інвестуванню банківських коштів у статутні фонди кожної організації окремо	Не більше 15 %
Н12 – норматив загальної суми інвестування	Встановлюється для обмеження ризику пов'язаного із загальною сумою інвестування коштів в цінні папери юридичних осіб	Не більше 60 %